

Tema 10. El pecat i la misericòrdia de Déu

La pèrdua del sentit del pecat ha portat a la pèrdua de la necessitat de salvació, i d'aquí a l'oblit de Déu per indiferència. Tanmateix, el triomf de Crist és expressió de la seva misericòrdia amb l'home, expressió que «l'amor és més fort que el pecat». La misericòrdia és la llei fonamental que habita al cor de cada persona quan mira el germà que troba pel camí de la vida.

25/01/2023

Índex

- El misteri de la misericòrdia
- El pecat es comprèn a partir de la misericòrdia
- El pecat original: una veritat essencial de la fe
- Conseqüències del pecat original per a la humanitat
- La vida com a combat
- La tendresa de Déu: pecat, salvació, misericòrdia
- Bibliografia bàsica

.....

El misteri de la misericòrdia

Juntament amb els grans assoliments de la nostra civilització, el panorama del món contemporani també presenta ombres i vacil·lacions no sempre superficials. Perquè «els desequilibris que pateix el món d'avui es connecten amb aquell desequilibri més fonamental que radica en el cor de l'home».^[1]—

La persona humana com a criatura experimenta múltiples limitacions. Quan es percep la impossibilitat de donar resposta al mal, al sofriment i a la injustícia, en moltes actituds no sorgeix la súplica davant del Déu misericordiós, sinó una espècie d'acusació fruit de la indignació. Les experiències del mal i del sofriment es converteixen així en una via justificada per apartar-se de Déu, i posa en dubte la seva bondat misericordiosa. Alguns, fins i tot, arriben a veure el sofriment com un càstig diví que cau sobre el pecador, i

que deforma encara més la misericòrdia de Déu.

Així es completa un cercle viciós. Amb paraules de sant Joan Pau II, «el centre del drama viscut per l'home contemporani és l'eclipsi del sentit de Déu i de l'home».^[2] Sembla que Déu no és rellevant, i no és rellevant perquè no pot solucionar els nostres problemes. D'una banda, no tenim clar que necessitem una salvació, però sens dubte la salvació que ofereix l'Església de Jesucrist no sembla pertinent.

La conseqüència final d'aquest eclipsi de Déu seria el rebuig social de la necessitat d'acudir al perdó i a la misericòrdia de Déu. D'aquesta manera, la pèrdua del sentit del pecat ha portat a la pèrdua de la necessitat de salvació, i d'aquí a l'oblit de Déu per indiferència.

Per això, com més la consciència humana, sucumbint a la

secularització, perd el sentit de la paraula misericòrdia, més sent l'Església el dret i el deure imperatiu de predicar el Déu de la misericòrdia. El misteri de la fe cristiana sembla que troba la seva síntesi en aquesta paraula. La missió evangelitzadora és l'anunci a viva veu que en Crist crucificat, mort i ressuscitat s'efectua el ple i autèntic alliberament del mal, del pecat i de la mort.^[3]__

Jesucrist és el rostre de la misericòrdia del Pare. «És com si Crist hagués volgut revelar que el límit imposat al mal, el causant i la víctima del qual resulta que és l'home, és en definitiva la Divina Misericòrdia».^[4]__

El triomf de Crist és expressió de la seva misericòrdia amb l'home, expressió que «l'amor és més fort que el pecat», «més fort que la mort i que qualsevol mal».^[5]__ El món només

assolirà la pau sobre la guerra, la violència, quan invoqui a la misericòrdia: «*Jesús, en Tu confío*».^[6]

No és fàcil respondre a l'evidència del mal al món. Potser perquè el mal no és un problema, sinó un misteri. Un misteri en què estem implicats nosaltres personalment. Un misteri que no es resol teòricament, sinó amb actituds vitals o existencials.

Sempre tenim necessitat de contemplar el misteri de la misericòrdia: la relació entre el sofriment, la injustícia, el pecat, els homes i Déu. Perquè, com afirma el Papa Francesc,^[7] la misericòrdia és la llei fonamental que habita en el cor de cada persona quan mira el germà que troba en el camí de la vida. Misericòrdia és la paraula que revela el misteri de la Santíssima Trinitat. Misericòrdia és l'acte últim i suprem amb el qual Déu ve al nostre

encontre. I, per tant, misericòrdia és la via que uneix Déu i l'home.

En la vida de l'Església, la misericòrdia és una realitat permanent. Però hi ha moments en què estem cridats a fixar la mirada en la misericòrdia d'una manera més intensa.

El pecat es comprèn a partir de la misericòrdia

«Déu és infinitament bo i totes les seves obres són bones. Però ningú no s'escapa de l'experiència del sofriment, dels mals de la naturalesa —que apareixen com lligats als límits propis de les criatures—, i, sobretot, de la qüestió del mal moral»

(*Catecisme*, núm. 385). «El pecat és present en la història de l'home: fora inútil de voler-lo ignorar o de donar altres noms a aquesta realitat obscura» (*Catecisme*, núm. 386). Però d'on ve el mal, especialment el pecat?

Per respondre a aquesta pregunta ens hem de fixar en el misteri de Déu, perquè el pecat només es pot entendre des del Déu misericòrdia de Jesucrist. «El misteri [...] de la iniquitat» (2 Ts 2, 7) només s'aclareix en vista del “Misteri de la pietat” (1 Tm 3, 16). La revelació de l'amor diví en Crist ha manifestat alhora l'extensió del mal i la sobreabundància de la gràcia (cf. Rm 5, 20). Per tant, hem d'examinar la qüestió de l'origen del mal fixant la mirada de la nostra fe en el que és el seu únic Vencedor (cf. Lc 11, 21-22; Jn 16, 11; 1 Jn 3, 8)» (*Catecisme*, núm. 385). Com afirma Pascal en la seva obra *Pensamientos*, el coneixement de Déu sense el coneixement de la necessitat de la nostra redempció és enganyós, com també ho és reconèixer la nostra misèria sense conèixer el Redemptor.^[8]—

A partir d'aquest *vinde profund de l'home amb Déu* podem comprendre

que el pecat és un abús de la llibertat que Déu dona a les persones creades perquè el puguin estimar i estimar-se mútuament (cf. *Catecisme*, núm. 386).

Per aclarir la realitat del pecat, la llum de la Revelació divina ens parla particularment del pecat dels orígens. Però el punt de partida per comprendre-ho és el missatge de la misericòrdia divina revelada per Jesús.

El pecat original: una veritat essencial de la fe

«La doctrina del pecat original és, per dir-ho així, “el revers” de la Bona Nova que Jesús és el Salvador de tots els homes, que tots tenen necessitat de salvació i que la salvació s’ofereix a tots gràcies al Crist.

El relat de la caiguda (*Gn 3*) utilitza un llenguatge fet d’imatges, però afirma un esdeveniment primordial,

un fet que va tenir lloc a l'inici de la història de l'home (cf. GS 13,1). La Revelació ens dona la certesa de fe que tota la història humana està marcada pel pecat original lliurement comès pels nostres primers pares (cf. Concili de Trent: DS 1513; Pius XII, Humani generis: *ibídem*, 3897; Pau VI, discurs 11.VII. 1966)» (*Catecisme*, núm. 388-389).

«Darrere la desobediència dels nostres primers pares hi ha una veu seductora, oposada a Déu (cf. *Gn* 3, 1-5) que per enveja els va fer caure en la mort (cf. *Sv* 2, 24). L'Escriptura i la Tradició de l'Església veuen en aquest ésser un àngel caigut, anomenat Satanàs o diable (cf. *Jn* 8, 44; *Ap* 12, 9). L'Església ensenya que primer era un àngel bo, creat per Déu» (*Catecisme*, núm. 391).

«L'home, temptat pel diable, va deixar morir dintre el seu cor la confiança envers el Creador (cf. *Gn* 3,

1-11) i, abusant de la seva llibertat, va *desobeir* el manament de Déu. En això va consistir el primer pecat de l'home (cf. *Rm* 5, 19). Tot pecat, després d'això, serà una desobediència a Déu i una manca de confiança en la seva bondat» (*Catecisme*, núm. 397).

«L'Escriptura fa veure les conseqüències dramàtiques d'aquesta primera desobediència. Adam i Eva perden immediatament la gràcia de la santedat original (cf. *Rm* 3, 23). Tenen por de Déu (cf. *Gn* 3, 9-10) del qual es van formar una imatge falsa, com d'un Déu gelós de les seves prerrogatives (cf. *Gn* 3, 5)» (*Catecisme*, núm. 399).

Com a conseqüència, «l'harmonia en què vivien, establerta gràcies a la justícia original, va ser destruïda. El domini de les facultats espirituals de l'ànima sobre el cos es va trencar (cf. *Gn* 3, 7). La unió de l'home i la dona

és sotmesa a tensions (cf. *Gn* 3, 11-13): les seves relacions es van danyar amb l'ambició i l'esperit de domini (cf. *Gn* 3, 16)» (*Catecisme*, núm. 400).

També es trenca l'harmonia amb la creació; «la creació visible, que es fa estrangera i hostil a l'home (cf. *Gn* 3, 17.19). A causa de l'home, la creació és sotmesa a “servitud de corrupció” (*Rm* 8, 21). I, finalment, va venir la conseqüència explícitament anunciada per al cas que desobeïs (cf. *Gn* 2, 17): “tornaràs a la terra, que és d'on has estat tret” (*Gn* 3, 19). *Va entrar la mort a la història de la humanitat* (cf. *Rm* 5, 12)» (*Catecisme*, núm. 400).

«Després del primer pecat, una veritable “invasió” del pecat va inundar el món: el fratricidi de Caín contra Abel (cf. *Gn* 4, 3-15); la corrupció universal a conseqüència del pecar (cf. *Gn* 6, 5.12; *Rm* 1, 18-32);

així mateix, en la història d'Israel, el pecat es manifesta sovint com infidelitat al Déu de l'Aliança i com una transgressió de la Llei de Moisès, i encara, després de la redempció del Crist, entre els cristians, el pecat es manifesta de moltes maneres (cf. *1 Co* 1-6; *Ap* 2-3)» (*Catecisme*, núm. 401).

Conseqüències del pecat original per a la humanitat

L'existència humana mostra l'evidència del pecat en la nostra vida, juntament amb la realitat que el pecat no és fruit que siguem dolents per naturalesa, sinó que ve de l'elecció lliure del mal. El mal moral no pertany, doncs, a l'estructura humana, no prové ni de la naturalesa social de l'home ni de la seva materialitat, ni òbviament tampoc de Déu o d'un destí inamovible. El realisme cristià posa l'home davant de la seva

responsabilitat: pot fer el mal com a fruit de la seva llibertat, i el responsable d'això no és cap altre que un mateix (cf. *Catecisme*, 387).

«El que per revelació divina se'ns fa saber concorda amb la mateixa experiència. Perquè l'home, examinant el seu cor, es descobreix també inclinat al mal i enfonsat en molts mals, que no poden provenir del seu bon Creador. En negar-se sovint a reconèixer Déu com el seu principi, destrossa també l'ordre degut al seu fi últim, i, alhora, tota la seva ordenació respecte a si mateix, o respecte als altres homes i a totes les coses creades» (GS 13, 1).

Al llarg de la història, l'Església ha formulat el dogma del pecat original en contrast amb l'optimisme exagerat i el pessimisme existencial (cf. *Catecisme*, 406). Davant Pelagi, que afirmava que l'home pot fer el bé només amb les seves forces

naturals, i que la gràcia és una mera ajuda externa, minimitzant així tant l'abast del pecat d'Adam com la redempció de Crist —reduïts a un simple mal exemple o bon exemple, respectivament—, el Concili de Cartago (418), seguint sant Agustí, va ensenyar la prioritat absoluta de la gràcia, ja que l'home després del pecat ha quedat fet malbé (cf. *DH* 223.227; cf. també el Concili II d'Orange, l'any 529: *DH* 371-372). Davant Luter, que afirmava que després del pecat l'home està essencialment corromput en la seva naturalesa, que la seva llibertat queda anul·lada i que en tot el que fa hi ha pecat, el Concili de Trent (1546) va afirmar la rellevància ontològica del baptisme, que esborra el pecat original; tot i que en queden les seqüeles —entre les quals hi ha la concupiscència, que no s'ha d'identificar, com feia Luter, amb el pecat mateix—, l'home és lliure en els seus actes i pot merèixer amb

obres bones, sostingudes per la gràcia (cf. *DH* 1511-1515).

En el fons de la posició luterana, i també d'algunes interpretacions recents de *Gn* 3, està en joc una comprensió adequada de la relació entre 1) naturalesa i història, 2) el pla psicologicoexistencial i el pla ontològic, 3) l'aspecte individual i l'aspecte col·lectiu.

1) Tot i que en el Gènesi hi ha alguns elements de caràcter mític (entenent el concepte de “mite” en el seu millor sentit, és a dir, com a paraula-narració que dona origen i que, per tant, es basa en el fonament de la història posterior), seria un error interpretar el relat de la caiguda com una explicació simbòlica de la condició pecadora humana original. Aquesta interpretació converteix en naturalesa un fet històric, mitificant-lo i fent-lo inevitable: paradoxalment, el sentit de culpa

que porta a reconèixer-se
“naturalment” pecador conduiria a
mitigar o eliminar la responsabilitat
personal en el pecat, ja que l’home
no podria evitar allò a què tendeix
espontàniament. El que és correcte,
més aviat, és afirmar que la condició
pecadora pertany a la historicitat de
l’home, i no a la seva naturalesa
originària.

2) Com que després del baptisme han
quedat algunes seqüeles del pecat, el
cristià pot experimentar amb força la
tendència cap al mal i sentir-se
profundament pecador, com passa
en la vida dels sants. Tanmateix,
aquesta perspectiva existencial no és
l’única, ni tampoc la més fonamental,
ja que el baptisme ha esborrat
realment el pecat original i ens ha fet
fills de Déu (cf. *Catecisme* 405).
Ontològicament, el cristià en gràcia
és just davant de Déu. Luter va
radicalitzar la perspectiva
existencial, entenent tota la realitat

des d'aquesta, que quedava així marcada ontològicament pel pecat.

3) El tercer punt porta a la qüestió de la transmissió del pecat original, «un misteri que no podem comprendre del tot» (*Catecisme*, 404). La Bíblia ensenya que els nostres primers pares van transmetre el pecat a tota la humanitat. Els capítols següents del Gènesi (cf. *Gn* 4-11; cf. *Catecisme*, 401) narren la corrupció progressiva del gènere humà. Establint un paral·lelisme entre Adam i Crist, sant Pau afirma: «Així com per la desobediència d'un de sol tots han esdevingut pecadors, també per l'obediència d'un de sol [Crist] tots seran fets justos» (*Rm* 5, 19). Aquest paral·lelisme ajuda a entendre correctament la interpretació que s'acostuma a fer del terme *adamáh* com d'un col·lectiu singular: com que Crist és un de sol i alhora cap de l'Església, Adam és un de sol i alhora cap de la humanitat.^[9] «En virtut

d'aquesta “unitat del llinatge humà”, tots els homes són implicats en el pecat d'Adam, com tots són implicats en la justícia del Crist» (*Catecisme*, 404).

L'Església entén de manera analògica el pecat original dels primers pares i el pecat heretat per la humanitat.

«Adam i Eva van cometre un pecat personal, però aquest pecat [...] serà transmès per propagació a tota la humanitat, és a dir, per la transmissió d'una naturalesa humana privada de la santedat i de la justícia originals. Per això el pecat original s'anomena “pecat” en sentit analògic: és un pecat “contret” i no pas “comès”, un estat i no un acte» (*Catecisme*, 404). Així, «bé que propi de cadascú, el pecat original no té un caràcter de falta personal en cap descendent d'Adam» (*Catecisme*, 405).^[10]

Per a algunes persones és difícil acceptar la idea d'un pecat heretat,^[11] sobretot si es té una visió individualista de la persona i de la llibertat. Què vaig tenir jo a veure amb el pecat d'Adam? Per què he de pagar les conseqüències del pecat dels altres? Aquestes preguntes reflecteixen l'absència del sentit de la solidaritat real que hi ha entre tots els homes creats per Déu.

Paradoxalment, aquesta absència es pot entendre com una manifestació del pecat transmès a cadascú; és a dir, el pecat original ofusca la comprensió de la fraternitat profunda del gènere humà que en fa possible la transmissió.

Davant de les conseqüències lamentables del pecat i la seva difusió universal ens hem de preguntar: «Però, *per què Déu no va impedir el pecat del primer home?*

Sant Lleó el Gran respon: “La gràcia inefable del Crist ens ha donat béns

millors que els que l'enveja del diable ens havia pres" (sermó 73, 4). I sant Tomàs d'Aquino: "Res no s'oposa al fet que la naturalesa humana hagi estat destinada a un fi més alt després del pecat. Déu permet els mals per treure'n un bé més gran. Per això diu sant Pau: 'On abundà el pecat sobreabundà la gràcia' (Rm 5, 20). I ho canta l'Exsultet: "Oh, culpa sortosa, que ens ha merescut un Redemptor tan gran!" (*Summa Theologiae*, III, 1, 3, ad 3)» (*Catecisme*, 412).

La vida com a combat

Aquesta mirada al pecat a partir de la Redempció de Crist proporciona un realisme lúcid sobre la situació de l'home i del seu obrar al món. El cristià ha de ser conscient tant de la grandesa de ser fill de Déu com de ser pecador. Aquest realisme:

a) Prevé tant d'un optimisme ingenu com d'un pessimisme desesperançat i

«proporciona una mirada de discerniment lúcid sobre la situació de l'home i del seu obrar al món [...]. Ignorar que l'home té una naturalesa ferida, inclinada al mal, provoca errors greus en el terreny de l'educació, de la política, de l'acció social i dels costums» (*Catecisme*, 407).

b) Dona una confiança serena en Déu, Creador i Pare misericordiós, que no abandona la seva criatura, perdona sempre, i ho condueix tot cap al bé, fins i tot en mig d'adversitats. «Repeteix: “*omnia in bonum!*” tot el que passa, “tot el que em passa”, és per al meu bé... Per tant —aquesta és la conclusió encertada: accepta això, que et sembla tan feixuc, com una dolça realitat».^[12]_____

c) Suscita una actitud d'humilitat profunda, que porta a reconèixer sense estranyesa els pecats d'un

mateix, i a doldre-se'n perquè són una ofensa a Déu, i no tant pel que suposen de defecte personal.

d) Ajuda a distingir el que és propi de la naturalesa humana quan això és conseqüència de la ferida del pecat en la naturalesa humana. Després del pecat, no tot el que s'experimenta com a espontani és bo. La vida humana té, doncs, el caràcter d'un combat: cal combatre per comportar-se de manera humana i cristiana (cf. *Catecisme*, 409). «Tota la tradició de l'Església ha parlat dels cristians com de *milites Christi*, soldats de Crist. Soldats que duen la serenitat als altres, mentre combaten contínuament contra les males inclinacions personals».^[13] El cristià que s'esforça per evitar el pecat no es perd res del que fa la vida bona i bonica. Davant la idea que cal que l'home faci el mal per experimentar la seva llibertat autònoma, ja que en el fons una vida sense pecat seria

avorrida, s'alça la figura de Maria, concebuda immaculada, que mostra que una vida completament entregada a Déu, lluny de produir fàstic, es converteix en una aventura plena de llum i de sorpreses infinites.

[14]

La tendresa de Déu: pecat, salvació, misericòrdia

Davant la realitat del pecat, s'alça imponent la misericòrdia de Déu. Jesucrist és el rostre d'aquesta misericòrdia, com podem veure en la seva actitud davant els pecadors («no he vingut a cridar els justos, sinó els pecadors») com Zaqueu, el paralític, la dona adúltera, la samaritana, Maria Magdalena, el bon lladre, Pere i una infinitat de personatges.

De manera especialment rellevant, es mostra en les paràboles de la misericòrdia com la del fill pròdig, que en realitat porten a plenitud tot l'ensenyament de l'Antic Testament

sobre el Déu «compassiu i benigne, lent per al càstig, fidel en l'amor» (*Ex* 34, 6). Els salms s'hi refereixen una vegada i una altra: el Senyor és «compassiu i benigne, lent per al càstig, fidel en l'amor» (*Sl* 86, 15); «compassiu i benigne, lent per al càstig, ric en l'amor» (*Sl* 103, 8); «just i benigne, el nostre Déu sap compadir» (*Sl* 116, 5); «compassiu i benigne, lent per al càstig, gran en l'amor» (*Sl* 145, 8).

En la Passió de Jesús tota la brutícia del món entra en contacte amb el que és immensament Pur, amb el Fill de Déu.^[15] Si el més habitual és que allò que és impur encomani i contameni amb el contacte el que és pur, aquí tenim el contrari: allà on el món, amb tota la seva injustícia i amb les seves crueltats que el contaminen, entra en contacte amb el que és immensament Pur, en aquest contacte, la brutícia del món és realment absorbida, anul·lada,

transformada mitjançant l'amor infinit.

La realitat del mal, de la injustícia que deteriora el món i contamina alhora la imatge de Déu, és una realitat que existeix, i per culpa nostra. No pot ser simplement ignorada, ha de ser eliminada. Ara bé, no és que un Déu cruel exigeixi una cosa infinita. És just el contrari: Déu mateix es posa com a lloc de reconciliació i, en el seu Fill, pren el sofriment sobre si. Déu mateix introdueix al món com a do la seva puresa infinita. Déu mateix «beu el calze» de tot el que és terrible, i restableix així el dret mitjançant la grandesa del seu amor, que a través del sofriment transforma la foscor.

Jesús, en la Passió, clama al Pare amb tota la seva força. D'alguna manera, «totes les dissorts de la humanitat de tots els temps, esclava del pecat i de la mort, totes les peticions i les

intercessions de la història de la salvació es recullen en aquest crit del Verb encarnat. Heus ací que el Pare les acull i, més enllà de tota esperança, les escolta ressuscitant el seu Fill». ^[16] Aquest sofriment concentra la misèria, el pecat i la mort dels homes, tot el mal de la història. I el supera, el redimeix, el salva.

La Creu és l'última paraula de l'amor de Crist per nosaltres. Però no és l'última paraula del Déu de l'aliança. Aquesta última paraula es pronunciarà en l'albada de diumenge: «Ha ressuscitat». ^[17] Déu ressuscita el seu Fill Jesucrist, i en Crist ens dona la vida cristiana per sempre.

Pablo Martí del Moral - Santiago Sanz

Bibliografia

— *Catecisme de l'Església Catòlica*,
núm. 374-421.

— Sant Joan Pau II, *Creo en Dios
Padre. Catequesis sobre el Credo (I)*,
Palabra, Madrid 1996, 219 s.

— Francesc, *Misericordiae Vultus*,
11.IV.2015.

[1] Concili Vaticà II, *Gaudium et spes*,
núm. 10.

[2] Sant Joan Pau II, *Evangelium vitae*,
núm. 21.

[3] Cf. Sant Joan Pau II, *Redemptoris
missio*, núm. 44.

[4] Sant Joan Pau II, *Memoria e
identidad*, La esfera de los libros,
Madrid 2005, p. 73.

[5] Aquestes expressions apareixen moltes vegades en Sant Joan Pau II, *Dives in Misericòrdia*.

[6] Santa Faustina, *Diario de la Divina Misericordia en mi alma*, núm. 47, 309, 327, 949.

[7] Cf. Francesc, *Misericordiae Vultus*, núm. 2.

[8] B. Pascal, *Pensamientos*, núm. 556 (ed. Brunschvicg) i núm. 449 (ed. Lafuma).

[9] Aquesta és la raó principal que ha propiciat que l'Església hagi llegit sempre el relat de la caiguda en una òptica de monogenisme (provinença del gènere humà a partir d'una sola parella). La hipòtesi contrària, el poligenisme, va semblar que s'imposava com a dada científica (i fins i tot exegetica) durant uns anys, però avui dia, en l'àmbit científic es considera més plausible la descendència biològica d'una sola

parella (monogenisme). Des del punt de vista de la fe, el poligenisme és problemàtic, ja que no es veu com es pot conciliar amb la Revelació sobre el pecat original (cf. Pius XII, *Humani Generis*, DH 3897), tot i que es tracta d'una qüestió sobre la qual encara es pot investigar i reflexionar.

[10] En aquest sentit, s'ha distingit tradicionalment entre el pecat original *originant* (el pecat personal comès pels nostres primers pares) i el pecat original *originat* (l'estat de pecat en què naixem els seus descendents).

[11] Cf. Sant Joan Pau II, *Audiència general*, 24.IX.1986, núm. 1.

[12] Sant Josepmaria, *Solc*, 127; cf. *Rm* 8, 28.

[13] Sant Josepmaria, *És Crist que passa*, 74.

[14] Cf. Benet XVI, *Homilia*, 8.XII.2005.

[15] Aquest comentari sobre la puresa de Crist i la brutícia del pecat es troba a Benet XVI, *Jesús de Nazaret*, vol. 2, Encuentro, Madrid 2011, p. 269-270.

[16] *Catecisme de l'Església Catòlica*, núm. 2606.

[17] Cf. Sant Joan Pau II, *Dives in Misericordia*, núm. 7.

.....

pdf | document generat
automàticament des de [https://
dev.opusdei.org/ca-es/article/tema-10-el-
pecat-i-la-misericordia-de-deu/](https://dev.opusdei.org/ca-es/article/tema-10-el-pecat-i-la-misericordia-de-deu/)
(05/08/2025)